

μεγαλεπήβολον σχέδιον. Ὑπελείπετο εἰσεῖτι εἰς τὴν μεγαλόφρονα Ἑπειρωτὴν ἢ καταφυγὴ πρὸς τὸν Θεόν. Ἀλλὰ καὶ τούτου ἀντιπρόσωπος ἐπὶ τῆς γῆς διετείνετο ὅτι ἦτο ὁ πάπας, ἀμείλικτος καὶ μετὰ θάνατον ἔτι ἐχθρὸς τοῦ συζύγου αὐτῆς. Οὐδὲν ἄλλο ἀπέμενεν ἢ νὰ ὑπομείνῃ τὸ μαρτύριον τῆς γενικῆς σχεδὸν ἐγκαταλείψεως, τῆς πλήρους ἀπὸ τοῦ κόσμου μονώσεως, τὴν βάσανον τῶν παντοίων στενοχωριῶν, τὰ μέτρα τῆς σκληρότητος καὶ τὴν μικρότητα ἐξουσιαστικῆς γλισχροῦτος τοῦ νικητοῦ. Εἶναι κριμα ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐσκέφθη νὰ ἀγιάσῃ τὴν μητέρα αὐτῆς Θεοδώραν μόνην, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν Ἑλένην. Ὁ λόγος εἶναι ὅτι ἡ Ἐκκλησία αὕτη ὑπῆρξε μακρὰν τῶν παθημάτων τῆς θυγατρὸς τῆς Ἁγίας Θεοδώρας, δὲν ἐγένετο μάρτυς τῆς ἐμμονῆς αὐτῆς εἰς τὴν ἀρετὴν, δὲν ἐγνώρισε ποτὲ τὴν χριστιανικὴν αὐτῆς ἐγκαρτέρησιν ἐν τῇ θλίψει, ἐν τῷ πόνῳ, ἐν τῇ συμφορᾷ, ἐν τῇ ταλαιπωρίᾳ, δὲν ἐπληροφορήθη ποτὲ τὰ κατὰ τὴν στάσιν αὐτῆς ἀπέναντι τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἀντιπροσώπων τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐξουσίας. Ἡ «κόρη τοῦ ἐγγενοῦς ἀνδρὸς Μιχαλίτη» ἐμαρτύρησεν ἀληθῶς ὑπὲρ τῆς πίστεως, ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς, ὑπὲρ τῆς εὐγενείας τοῦ ἔθνους αὐτῆς. Εἰς τὸ κάστρον τῆς Νοκερίας, ὅπου τὸ θλιβερόν αὐτῆς φάσμα θὰ πλανᾶται, διήγαγεν ἐν ἀπολύτῳ ὑπομονῇ ἡμέρας λυπηροτάτας. Τίνας μείζονας δοκιμασίας ἠδύνατο νὰ ὑποσιῇ;

Καθειροχθεῖσα ἐν τῷ κάστρῳ τῆς Νοκερίας τῶν Χριστιανῶν ἡ Ἑλένη μετὰ τὴν εἰς Lago Pesole μεταβάσιν αὐτῆς παρέμενεν ἐκεῖ μέχρι τοῦ θανάτου της, ὃ ὁποῖος δὲν ἤργησε νὰ ἔλθῃ. Ἀπολέσασα πᾶσαν ἐλπίδα μετὰ τὴν ἦταν τοῦ Κορραδίνου δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνιέξῃ εἰς τὴν βαθυτάτην θλίψιν ἐπὶ τῷ θανάτῳ καὶ τῇ οἰκτρᾷ τύχῃ προσφιλοῦς συζύγου, εἰς τὸν χωρισμὸν ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῆς, οἱ ὁποῖοι ἐν νηπιώδει σχεδὸν ἡλικίᾳ εἶχον τόσῃν ἀνάγκῃν τῆς μητρικῆς προστασίας, εἰς τὰς παντοειδεῖς πικρίας, ἃς ἐποτιζέτο. Ὑπὸ τὸ βαρὺ φορτίον τῶν συμφορῶν ὑπέκυψεν εἰς τὸν θάνατον λυτρωτὴν ἐν ἡλικίᾳ μόλις τριάκοντα ἐτῶν περὶ τὰς ἀρχὰς ἢ τὰ μέσα Ἰουλίου τοῦ 1271. Περὶ τοῦ χρόνου τοῦ θανάτου τῆς Ἑλένης πληροφοροῦμεθα ἀρκούντως ἀκριβῶς ἐξ ἐγγράφου τῶν Ἀνδεγαυικῶν Ἀρχείων¹ μὲ χρονολογίαν 18ης Ἰουλίου 1271, ὅπερ εἶναι τὸ πρωτόκολλον τῆς

¹) Reg. Caroli I, 1278 C, fol 238. Τὸ αὐτὸ ἐγγράφον παρὰ del Giudice. Cod. Diplom. τ. I, σ. 123 φέρεται ὑπὸ νέαν ταξιθέτησιν: Reg. 1278 A, fol. 138, N° 40. Τοῦ ἐγγράφου τούτου πρῶτος ποιεῖται μνησίαν ὁ Salviano Fusco, Dissertazione su di una moneta di re Auggieri, Napoli 1812, σ. 74—75. ὅστις ἐκ τῆς καταγραφῆς τῶν πραγμάτων τῆς Ἑλένης ἀπὸ 18 Ἰουλίου 1270 (τὸ ἐγγράφον ἀνάγεται εἰς τὸ 1271, περιλαμβάνεται ἢ μᾶλλον περιλαμβάνεται εἰς τὰ reg. τοῦ 1270· ἐκ τούτου ἡ σύγχυσις τοῦ Fusco) εἰκάζει ὅτι αὕτη θ' ἀπέθανε κατ' Ἰούνιον τοῦ ἰδίου ἔτους. Ἀγνοοῦντες τὴν μελέτην ταύτην τοῦ Fusco οἱ μετ' αὐτὸν γράψαντες, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀ. Μουστοξύ-

παρά τοῦ φρουράρχου Νοκερίας 'Ερρίκου de Porta ἐνεργηθείσης ἀπογραφῆς τῶν εἰς τὴν ἀποθανοῦσαν 'Ελένην ἀνηκόντων πραγμάτων. Μετὰ συγκινήσεως διέρχεται τις τῶν κατάλογον τῶν τραγικῶν αὐτῶν καταλοίπων, πωληθέντων ἄλλως ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ταμείου, καὶ ἐν αἷς ἀναγνωρίζει τις διάφορα προσηφιλῆ εἰς τὴν ἀποθανοῦσαν ἀντικείμενα, τὰ ὅποια εἶχε πιθανῶς ἀποκομίσει ἐκ τῆς 'Ηπείρου καὶ τὰ ὅποια ὑπενθύμιζον εἰς αὐτὴν τὸ πατρῶιον ἔδαφος τῆς Ἄρτης.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπερατώθη καὶ ἡ θυελλώδης ζωὴ τοῦ πατρὸς τῆς 'Ελένης. Ἐἶναι ἄγνωστον τίς ἐκ τῶν δύο ὑπέκυψε πρῶτος. Ἄγνωστον ἔαν ὁ Μιχαὴλ Β'. ἀπέθανεν, ἀφοῦ ξμαθε τὸν οἰκτρὸν ἐν τῇ φυλακῇ θάνατον τῆς τριακοντούτιδος αὐτοῦ θυγατρὸς, ἐγκαταλειμμένης μόνης, μακρὰν τῆς πατρίδος, ἀποκεχωρισμένης καὶ τῶν φιλατίων αὐτῆς υἰῶν ἔτι, ἢ ἔαν ἡ 'Ελένη ἀποβαλοῦσα καὶ τὴν υἱάτιν ἐλπίδα, ἣν ἀπετέλει δι' αὐτὴν ἡ πατρικὴ στοργή, οὐδαμῶθεν ἔχουσα νὰ ἐλπίσῃ τι σοβαρὸν, κατεβλήθη ὑπὸ τῆς λύπης.

Ἡ 'Ελένη καὶ ζῶσα ἐν τῇ δυστυχίᾳ ἠγνοήθη σχεδὸν παρὰ πάντων καὶ ἀποθανοῦσα ἐλησμονήθη. Ἐὰν ἔλειπον ἔγγραφα τίνα τῶν Ἀνδεγαυϊκῶν Ἀρχείων ἐλάχιστα θὰ ἐγνωρίζομεν περὶ αὐτῆς. Οἱ Ἕλληνες χρονογράφοι οὐδεμίαν ἄλλην ποιοῦνται μνεῖαν τῆς Ἡπειρώτιδος πριγκιπίσσης, ἢ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ μετὰ τοῦ Μαμφρέδου συνοικεσίου. Οἱ σύγχρονοι Ἰταλοὶ χρονογράφοι, ὧν εἶδομεν ἤδη τινάς, περισσότερον ἴσως ἢ οἱ Ἕλληνες

δης, *'Ελληνομνημῶν Α'*. σ. 56—58 καὶ A. J. Buchon, *Nouvelles Rech. histor.* τ. I, σ. 196—198 ἀκολουθοῦσι τὸν Davanzati. Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 29 ἔξ. τεκμαιρόμενον τὸν θάνατον τῆς 'Ελένης ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι κατὰ τὴν 5 Μαρτίου 1272, ὡς δείκνυται ἐκ διατάγματος τοῦ Καρόλου ἀπὸ τῆς χρονολογίας ταύτης (παρὰ τῷ αὐτῷ, *monum.* σ. 43, ἀρ. 54), ἡ θυγάτηρ τῆς 'Ελένης Βεατρίκη εἶχε μεταφερθῆ ἐκ τοῦ φρουρίου τῆς Νοκερίας, ὅπερ κατὰ τὸν ἐκ Τράνου ἱστορικὸν δὲν ἠθελε συμβῆ ἔαν ἡ 'Ελένη δὲν εἶχεν ἀποθάνει. Ὁ Κάρολος κατ' αὐτὸν δὲν θὰ εἶχε τὴν σκληρότητα ν' ἀποχωρήσῃ τὴν μητέρα τῆς θυγατρὸς. Ἀποδίδων ἔξ ἐναντίας εἰς τὸν Κάρολον τὴν σκληρότητα, ἦν ὁ Davanzati δὲν δέχεται ὑπάρχουσαν παρὰ τῷ Ἀνδεγαυῷ, ὁ ζωγράφος Engerth ἔγραψεν ὡραίαν εἰκόνα ἀποκειμένην νῦν ἐν τῇ Βιενναίᾳ Πινακοθήκῃ. Ἡ εἰκὼν ἀναπαριστᾷ τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ὁ διοικητὴς τοῦ φρουρίου δεικνύει εἰς ὑψηλὴν καὶ ὡραίαν πενθηφοροῦσαν γυναῖκα, ἣν ἡ θλίψις καθίστα ἔτι ὡραιότεραν, τὴν βασίλισσαν 'Ελένην, διαταγὴν τοῦ Καρόλου περὶ ἀποσπάσεως τῆς Βεατρίκης. Εἰς στρατιωτικῆς ἀποχωρίζει τὴν κόρην ἀπὸ τῆς μητρὸς ἀπωθῶν συγχρόνως ἕνα τῶν μικρῶν παιδῶν, ἐνῶ ἄλλος ἐκ τούτων ἀνασύρει τὸ μικρὸν τοῦ ξύφου διὰ νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ἀπαγομένην ἀδελφὴν καὶ ὁ τρίτος, μικρότερος τῶν υἰῶν, πίπτει εἰς τοὺς πόδας τῆς μητρὸς αὐτοῦ θρηγῶν.

1) Ὁ Hopf, ἐν *Allgem. Encyclop.* τῶν Ersch καὶ Grüber, 2.85, σ. 298 ὀρίζει ὡς ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ Μιχαὴλ Β'. τὸ 1271. πβ. καὶ *Chroniques gréco—romanes*, σ. 529. Ὁ Finlay, *History of Greece*, ἐκδ. Toger, τ. Δ', σ. 127 διδάσκει ὅτι ὁ δεσπότης ἀπέθανεν κατὰ τὸ 1267, ὁ Miller, *Ἱστορίας τῆς φραγκοκρατίας*, μετάφρ. Ἀμπερου, τ. I, σ. 189, καὶ ἄλλοι ἀσπάζονται τὴν γνώμην τοῦ Hopf.

ὁμότεχνοι αὐτῶν ἐν γνώσει τῶν κατὰ τὴν Ἑλένην, ἐλάχιστα παρέδωκαν ἡμῖν σχετικῶς. Ἐκ τῶν ποιητῶν ὁ θεῖος Allighieri, ὀλίγω μεταγενέστερος τῶν συμφορῶν τῆς Ἑλένης, εἰ καὶ ποιεῖ τὸν Μαμφρέδον διαλεγόμενον πρὸς αὐτὸν διὰ μακρῶν ἐν τῷ Καθαρητίῳ καὶ ἀναθέτοντα εἰς τὸν ποιητὴν τὴν ἐνταλὴν νὰ εἴπῃ ὠρισμένα πράγματα εἰς τὴν «ὠραίαν αὐτοῦ κόρην», τὴν Κωνσταντίαν, οὐδόλως ἀναφέρει ἐν τοῖς λόγοις τοῦ Μαμφρέδου ἢ ἀλλαγῶν οὔτε τὴν τρυφερὰν σύζυγον τοῦ φονευθέντος οὔτε τὰ προσφιλῆ τέκνα¹. Ομοίως σιγῶσιν ἐν προκειμένῳ καὶ οἱ (trouvatori) τρουβαδοῦροι. Διὰ τὸν Dante τὸ πρᾶγμα εἶναι δυσεξήγητον, διότι ὅτε ὁ ποιητὴς ἔγραφεν, ἔζη εἰσέτι, οὐ μόνον ὁ Ἐρρίκος, υἱὸς τῆς Ἑλένης, ὃν ὁ ποιητὴς ἐγκαθειργμένον ὄντα ὑποτίθεται ἀγνοῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ Βεατρίκη, ἡ ὁποία ἦτο πρὸ πολλοῦ ἐλευθέρα. Καὶ ὅμως οὐδὲ περὶ ταύτης κάμνει νύξιν τινά.

Ἐθεώρει ἄρα γε ὁ ποιητὴς τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν μετὰ τὸν ἀφορισμὸν τοῦ Μαμφρέδου νυμφευθεῖσαν μετ' αὐτοῦ «σχισματικὴν» Ἑλένην ὡς ἀπολεσθεῖσαν διὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν ἅμα μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς, τὰ ὁποῖα ὑπωπιεύετο ὅτι εἶχον «ἐν τῷ σχίσματι» παρ' αὐτῆς κατηχηθῆ;

Ἐπολείπεται ἤδη νὰ εἴπωμεν ἀκόμη τινὰ περὶ τῆς τύχης τῆς προικῆς τῆς Ἑλένης καὶ περὶ τῶν τέκνων αὐτῆς. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν προῖκα σημειοῦμεν διὰ βραχέων τὰ ἐξῆς. Ὡς ὁ Du Cange² ἀναφέρει, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαμφρέδου ὁ ναύαρχος αὐτοῦ Φίλιππος Κινάρδος μετὰ τῶν λειψάνων τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν πλοίων, ὅσα εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, κατέφυγεν εἰς Ἡπειρον πρὸς τὸν Μιχαὴλ, ἵνα διατηρήσῃ τοῦλάχιστον ὑπὲρ τῆς Ἑλένης τὰς προικῶας αὐτῆς χώρας. Ὁ Μιχαὴλ ἐπιτρέψας εἰς τοῦτον τὰ τῆς διοικήσεως τῶν χωρῶν ἔδωκεν αὐτῷ σύζυγον τὴν ἀδελφὴν τῆς Θεοδώρας Μαρίας. Δολοφονηθέντος ὅμως τοῦ Κινάρδου ἐν Κερκύρα καὶ τοῦ Μιχαὴλ σχεδιάζοντος νὰ ἀνακαταλάβῃ τὴν νῆσον, οἱ ἐν αὐτῇ Γάλλοι ἱππῶται ἀπηύθυναν ἔκκλησιν βοήθειας πρὸς Κάρολον Α', ὁ ὁποῖος καὶ ἐβοήθησεν αὐτοῖς κατα τοῦ Μιχαὴλ ἐν τε τῇ Κερκύρα καὶ ἐν τῇ Ἡείρῳ.

Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βιτέρμπου, δι' ἧς ὁ φεγγὺς Βαλδουῖνος ἐλάμβανε παρὰ τοῦ Καρόλου Α' τὴν ὑπόσχεσιν συνδρομῆς πρὸς ἀνάκτησιν

¹) *Θεῖα Κωμῳδία, Καθαρητίον*, ἔσμα III.

²) Τὴν γνώμην τοῦ Du Cange, *Histoire de Constantinople*, βιβλ. V (πβ. Davanzati, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 34) καθ' ἣν ὁ Κινάρδος ἔλαβε παρὰ τοῦ Μιχαὴλ ἅμα μετὰ τῆς Μαρίας τὰ Κάνινα καὶ τὴν Κέρκυραν, ἀποδέχεται καὶ ὁ Buchon, *Nouv. Recher. histor.* Μέρος Α', σ. 199—200, τροποποιῶν αὐτὴν οὕτω: κατ' αὐτὸν ὁ Κινάρδος προσεπάθησε νὰ παραλάβῃ ἐξ Ἰταλίας τὴν Ἑλένην καὶ τὰ τέκνα καὶ διασώσῃ εἰς Ἡπειρον, μὴ δυνηθεὶς ὅμως ἐπλευσεν εἰς Κέρκυραν, ὅπου καὶ ἐπεβλήθη, ὡς καὶ εἰς Κάνινα, Σύβοτα καὶ Βουθρωτόν. Περὶ τῶν κατὰ τὴν προῖκα τῆς Ἑλένης καὶ τὰς τύχας αὐτῆς ποιούμεθα ἐκτενῆ λόγον ἐν τῇ περὶ Μιχαὴλ τοῦ Β' μονογραφίᾳ ἡμῶν.

τοῦ βυζαντινοῦ θρόνου, παρεχωροῦντο εἰς τὸν Κάρολον, οὐ μόνον ἡ ἐπικυριαρχία τῆς Ἀχαΐας καὶ ἐκ τῶν προτέρων τὸ τρίτον τῶν κατακτήσεων, ὅσαι ἤθελον ἐπιτευχθῆ διὰ κοινῶν τοῦ Καρόλου καὶ τοῦ Βαλδουίνου ἀγῶνων, ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ προικῶαι τῆς Ἑλένης χῶραι, ἐπὶ τῶν ὁποίων, ὡς καὶ πάσης τῆς Ἠπείρου, διεξεδίκει ὁ Βαλδουίνος ἀνύπαρκτα καὶ ὅλως ἰδανικὰ ἐπικυριαρχικά δικαιώματα ¹. Δι' ἀγῶνων τραχέων ὁ Κάρολος Α΄ ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ ἐκ τῶν χωρῶν τούτων, ὅσαι δὲν εὑρίσκοντο ἀκόμη ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, θεωρῶν τὴν κατάκτησιν τούτων ὡς τὰ πρῶτα βήματα πραγματοποιήσεως τοῦ μεγάλου αὐτοῦ σχεδίου. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν σχέσει πρὸς τὴν προικὰ τῆς Ἑλένης.

Ὡς πρὸς δὲ τὰ τέκνα αὐτῆς, ἡ τύχη αὐτῶν, ἰδίως ἡ τῶν υἱῶν, ὑπῆρξεν οὐκ εὐρά. Θέλων πρὸς ἀσφάλειαν αὐτοῦ ὁ Κάρολος νὰ ἀγνοῖται παρὰ πάντων ἡ τύχη τῶν υἱῶν τοῦ Μαμφρέδου, νὰ πιστευθῆ δὲ γενικῶς ὅτι οὗτοι ἐξέλιπον, ἀπεχώρισεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς μητρὸς ἀπὸ τῶν χρόνων ἀκόμη, ὡς εἶδομεν, τῆς συλλήψεως αὐτῶν. Οὐδεμία ἔκτοτε γίνεται μνεΐα τῆς Ἑλένης μετὰ τῶν υἱῶν. Οὕτω, ὅτε κατὰ τὸ 1267 διώρισε νέον φρούραρχον ἐν Νοκερία διέταξε τὸν προκάτοχον αὐτοῦ νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν νέον τὸ φρούριον καὶ τὴν Ἑλένην. Οὐδὲ λέξις περὶ τῶν τέκνων. Κατὰ τὸν del Giudice ² τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Gregorovius ³ οἱ υἱοὶ τοῦ Μαμφρέδου ἐγκαθειρθῆσαν ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Santa Maria del Monte ἀπὸ τοῦ Μαρτίου τοῦ 1266. Τοῦναντίον κατὰ τὸν Davanzati ⁴, ὃν ἀκολουθοῦσιν οἱ Cesari Minieri - Riccio ⁵ καὶ ἄλλοι, οἱ υἱοὶ τοῦ Μαμφρέδου καὶ τῆς Ἑλένης εὑρίσκοντο μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῶν, τοῦλάχιστον κατὰ τὸ 1268, διότι, ὡς λέγουσι, κατὰ τὸν Matteo Spinelli da Giovenazzo, κατὰ τὸ 1268 τὸ φρούριον del Monte ἦτο ἄνευ φρουρᾶς καὶ προμηθειῶν κατὰ συνέπειαν οἱ υἱοὶ τοῦ Μαμφρέδου δὲν ἦσαν ἐκεῖ. Ἐν τούτοις, εἰ καὶ ἡ ἀθθεντία τοῦ χρονογράφου τούτου ἔχει κλονισθῆ, τὸ κείμενον αὐτοῦ δὲν μαρτυρεῖ ὅτι ὁ Davanzati διατείνεται. Τὸ σχετικὸν χωρίον ἔχει οὕτω ⁶.

¹) Βλ. κείμενον, ἐνθ' ἄνωτ. Τὸ σχετικὸν χωρίον ἔχει ὡδε: Ceditis (δῆλ. ὁ Βαλδουΐνος), insuper. datis, conceditis et donatis nobis nostrisque id praedicto regno heredibus totam terram quam Michalicius despotus dotis seu quocumque alio titulo dedit, tradidit et concessit Helenae filiae suae, relictae quondam Manfredi... et quam idem Manfredus et quondam Philippus Chinardus, qui se pro praedicti regno ammirato gerebat, dum viverent, tenuerunt. 11β. Κ. Παπαρηγόπουλον, ἐνθ' ἄνωτ. τ. 5. σ. 111.

²) Archivio stor. τ. V (1880) σ. 50.—56.

³) Ἐνθ' ἄνωτ.

⁴) Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 57.

⁵) Studi storici intorno a Manfredi.

⁶) Ἐκδ. Dura. σ. 57.

A lo catsiello de lo Monte no c'era moneziane di pane, di vino e di lietto se no pò quatiro compagne. Τὴν τελευταίαν λ. ὁ Davanzati συμφώνως πρὸς παλαιὰν ἔκδοσιν εἶχεν ἐσφαλμένως ἀναγνώσει compagni. Ὁ Κάρολος Α' ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτοῦ νὰ μὴ εὐρίσκηται τις ἐν γνώσει τῆς ἐγκαθειρέξεως τῶν υἱῶν τοῦ Μαμφρέδου ἐκάλεσεν ἐξ Ἀνδεγαυίας ἀξιωματικὸν γάλλον, προσωπικῶς εἰς αὐτὸν ἀφωσιωμένον εἰς ὃν καὶ ἐνεπιστεύθη τὴν φρουρῆσιν. Ὁμοίως γάλλοι ἦσαν καὶ οἱ τὴν φρουρὰν ἀποτελοῦντες στρατιῶται ἐκλεγέντες μεταξὺ τῶν πιστοτέρων¹. Οὕτως οἱ νόμιμοι κληρονόμοι τοῦ στέμματος τῆς Σικελίας ἀφέθησαν παρὰ τοῦ Καρόλου νὰ ζήσωσιν, νὰ ζήσωσιν ὅμως οὕτω, ὡς ἐὰν δὲν ἤθελον ποτὲ γεννηθῆ. Ζῶντες ὡς θέλομεν ἴδει, ἐν πενία καὶ κακουχίαις, ἀλυσσόμενοι, ἀφ' ὅτου διῆλθον τὴν πρώτην παιδικὴν ἡλικίαν, οὐδεμιᾶς τυχόντες παιδείσεως καὶ ἀγωγῆς ἦσαν οἶονεὶ νεκροὶ ζῶντες. Ἀνδρωθέντες ἐν τοῖς δεσμοῖς, ἀγνοοῦντες ἴσως, τοῦλάχιστον ἐν τῇ λεπτομερείᾳ, τὰ καθ' ἑαυτοὺς, μὴ ὑπάρχοντες ἢ διὰ τὸν Κάρολον καὶ τὴν πιστὴν φρουρὰν περιέπεσαν εἰς τὴν λήθην. Χάριν πολιτικῶν λόγων, μὲ τοὺς ὁποίους, λέγει ὁ Cesare², σκεπάζονται συχνάκις τὰ ἀτιμώτατα τῶν ἐγκλημάτων οἱ Ἀνδεγαυοὶ ἐκάλυψαν τὰ κατὰ τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν μὲ ἀδιαπέραστον πέπλον, ἐνῶ ἐξ ἄλλου, ὡς θὰ ἴδωμεν, οἱ Ἀραγῶνιοι αὐτοὶ ὑπεκρίθησαν ὅτι ἠγνόουν ὅτι εὐρίσκοντο ἐν τῇ ζωῇ· διότι ἡ ἐλευθερία αὐτῶν θὰ ἐξεμηδένιζε τὰ ἐπὶ τοῦ σικελικοῦ θρόνου δικαιώματα ἐκείνων.

Ἄλλ' ἡ Βεατρίκη συνεμερίζετο τὴν τύχην τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς; Τοῦτο οὐδαμῶθεν συνάγεται. Ὁ Κάρολος, ὅστις ἐκ τινος περιέργου οἴκτου ἐδίσταζε μὲν νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν ζωὴν τῶν υἱῶν τοῦ ἠττηθέντος, ἐθεώρει ὅμως ὑπατον συμφέρον νὰ κρατῆ αὐτοὺς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀκινδύνους, ἐνῶ ἐνδιεφέρετο νὰ πιστευθῆ γενικῶς ὅτι αὐταὶ κατὰ τινὰ τρόπον ἐξέλιπον, ἐλπίζων ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ χάρις εἰς τὴν κακὴν συντήρησιν, τὴν ἐν τῇ εἰρκτῇ διαμονὴν καὶ τὴν διαρκῇ δέσμευσιν ἀναγκαίως, οὕτως εἰπεῖν, θὰ ἀπέθνησκον, ἠδιαφόρει ἐξ ἄλλου ἐὰν ὁ κόσμος ἐγίνωσκεν ὅτι ἔζη ἡ Βεατρίκη. Ἐκ μέρους ταύτης δὲν εἶχε νὰ φοβηθῆ περισσότερον ἢ ὅσον ἐκ μέρους τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς Κωνσταντίας. Ἄλλ' ἦτο συμφέρον εἰς αὐτὸν αὐτὴ ἡ Βεατρίκη νὰ ἀγνοῆ τὴν ὑπαρξίν καὶ τὸ μέρος τῆς ἐγκαθειρέξεως τῶν ἀδελφῶν. Διὰ τοῦτο, εἰ καὶ ἐν τῷ διπλώματι, περὶ οὗ πρόσθεν, τοῦ 1267, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Κάρολος διατάσσει τὸν παλαιὸν φρούραρχον Νοκερίας νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ τὸ φρούριον καὶ τὴν Ἐλένην, οὐδεὶς γίνεται λόγος

¹) Βλ. del Gindice, ἐνθ' ἀνωτ. τ. V (1880) σ. 498 ἐξ.

²) Ἐνθ' ἀνωτ. II, 23—24.

περὶ Βεατρίκης, ἐν τούτοις, κατ' ἄλλους καὶ τὸν del Giudice ¹, παρέμει-
νεν αὐτὴ μετὰ τῆς μητρὸς 'Ελένης ἐν Νοκερία μέχρι τοῦ θανάτου ἐκείνης,
κατόπιν δ' ἐνεκλείσθη ἐν τῷ παρὰ τὴν Νεάπολιν φρουρίῳ del Salvatore
ἢ ἄλλως dell' Ὑονο. Ἐκεῖ εὗρισκομένη ἡ Βεατρίκη ἀπέλαυνεν, οὕτως
εἰπεῖν, εἶδους τινὸς εὐνοίας ἐκ μέρους τοῦ Καρόλου θέλοντος νὰ εὐχαρι-
στήσῃ ἀφ' ἑνὸς μετὰ τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἀραγωνίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοὺς δε-
σπότης τῆς Ἡπειροῦ καὶ τῶν Νέων Πατρῶν, υἱοὺς τοῦ Μιχαὴλ Β', οἱ
ὅποιοι εἶχον περιέλθει εἰς φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὸν Κάρολον. Οὕτως ἡ
Βεατρίκη οὐ μόνον μετὰ τῶν ἄλλων πριγκιπισσῶν παρέμενεν, ἀλλὰ καὶ
ἐνεδύετο ὡς ἐκεῖναι, δαπάναις τοῦ Καρόλου. Τοῦτο τοῦλάχιστον δείκνυται
ἐκ διπλώματος τῶν Ἀνδεγαυικῶν Ἀρχαίων ², ἐν τῷ ᾧ οἱ Καρόλος εὗρι-
σκόμενος κατὰ Μάϊον τοῦ 1279 ἐν Ρώμῃ παραγγέλλων εἰς τοὺς θησαυρο-
φύλακας τοῦ φρουρίου dell' Ὑονο ν' ἀγορασθῶσι καὶ διὰ τὴν κόρην τοῦ
πρίγκιπος Μαμφρέδου τὰ αὐτὰ καὶ τῆς αὐτῆς ποιότητος καὶ ἀξίας ἐνδύ-
ματα, ὅπερ καὶ διὰ τὴν ἀνεψιὰν αὐτοῦ Αἰκατερίναν, θυγατέρα τοῦ Φιλίπ-
που de Continay, αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως..

Ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Ἀὐγοῦ (dell' Ὑονο) παρέμεινεν ἡ Βεατρίκη μέ-
χρι τοῦ 1284, ἧτοι μέχρι τοῦ χρόνου, καθ' ὃν, δύο ἔτη μετὰ τὸν Σικελικὸν
'Ἐσπερινὸν ὁ Ἀραγώνιος ναύαρχος Ruggieri di Logia (ἄλλως dell' Orta,
ἢ di Lauria) καταναυμαχήσας τὸν στόλον τῶν Ἀνδεγαυῶν πρὸ τῆς Νεα-
πόλεως καὶ αἰχμαλωτίσας τὸν πρίγκιπα τοῦ Σαλέρνον, διάδοχον τοῦ θρό-
νου Κάρολον, ἀπήτησε τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς ³. Ὁ del Giudice ⁴ ὑπο-
θέτει ὅτι εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Βεατρίκης ἐξηναγκάσθησαν οἱ ἐν Νεα-
πόλει καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ φρουρίου dell' Ὑονο δι' ἀπειλῆς τοῦ ναυάρχου
ὅτι θὰ ἀφήρῃ τὴν ζωὴν τοῦ αἰχμαλώτου πρίγκιπος, ἢ ὅτι αὐτὸς ὁ πρίγ-
κιψ προσέφερε τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν Βεατρίκην δούς ἐκ τοῦ πλοίου, ὅπου
ἐκρατεῖτο, σχετικὰς διαταγὰς. Ὅπωςδήποτε ἐπὶ τοῦ ἰδίου νικηφόρου στό-
λου τοῦ di Logia ἔπλευσεν ἡ Βεατρίκη μετ' αἰχμαλωσίαν δεκαοκτὼ ἐτῶν

¹) Εἰς τὰς τελευταίας αὐτοῦ στιγμὰς ὁ Κάρολος, ἐν μέσῳ συμφορῶν εὗρισκόμενος, κατελήφθη ὑπὸ τύψεως τῆς συνειδήσεως «Κύριε, ἀνακράζει (κατὰ τὸν Γιὸν. Villani, βιβλ. 7, κεφ. 94 καὶ Summonte, βιβλ. 4), ἐλέησον τὴν ψυχὴν μου! Ὅ,τι ἔπραξα ἐν σχέσει πρὸς τὸ βασιλεῖον τῆς Σικελίας ἔπραξα μᾶλλον διὰ τὴν διακονίαν τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας ἢ δι' ἐμὴν ὠφέλειαν!».

²) Ἐνθ' ἀνωτ. τ. V (1880) σ. 268.

³) Reg. 1279 A, N° 34, fol. 94r.

⁴) Ἀνακριβῶς ὁ μακαρίτης Λάμπρος, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος τ. 364, διδάσκει ὅτι ἡ Βεατρίκη ἀντηλλάγη πρὸς τὸν Κάρολον Β'. (sic), υἱὸν τοῦ Καρόλου ζωογηθέντα κατὰ τὸν μετὰ τὸν Σικελικὸν ἔσπερινὸν πόλεμον τῶν Ἀνδεγαυῶν πρὸς Πέτρον Γ' τῆς Ἀραγωνίας (πρόσθετες διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην: καὶ Σικελίας).

⁵) Ἐνθ' ἀνωτ. τ. V (1880) σ. 302.

εις Σικελίαν πρὸς τὴν ἀδελφὴν καὶ τὸν γαμβρὸν αὐτῆς, ἐκεῖ δὲ μετὰ τινα χρόνον ἐνυμφεύθη μετὰ τοῦ Μαμφρέδου, υἱοῦ τοῦ μαρκησίου di Saluzzo.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν σχέσει πρὸς τὴν Βεατρίκην. Ὡς πρὸς δὲ τὰ ἄρρενα τέκνα τοῦ Μαμφρέδου ταῦτα ἐθεωρήθησαν παρὰ πάντων ὡς ἔξαφανισθέντα· αὐτὴ ἡ Βεατρίκη, χωρισθεῖσα αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Μαρτίου 1266, ἠγνόει τὴν κατόπιν τύχην τῶν Μόνῃ ἡ 'Ελένη, ἐν ὄσφ ἔζη, ἐλάμβανεν ἴσως εἰδήσεις τινὰς περὶ τῶν υἱῶν της. Περιπεσόντων τούτων εἰς ἀφάνειαν τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιώματα αὐτῶν περιέχοντο εἰς τὴν πρωτότοκον τοῦ Μαμφρέδου *Κωνσταντίαν*· ὅτε δὲ μετὰ τὸν Σικελικὸν Ἑσπερινὸν ὁ σύζυγος αὐτῆς *Πέτρος Γ'* τῆς Ἀραγωνίας διεκδικῶν τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιώματα τῆς *Κωνσταντίας* κατέλαβε τὴν χώραν, τὸ πρᾶγμα ἐθεωρήθη φυσικώτατον· οὐδεὶς ἐσκέφθη τοὺς υἱοὺς τοῦ Μαμφρέδου, οἱ ὅποιοι ἐνομιζοντο ἐκλιπόντες. Ἄλλ' ἐὰν τοιαύτη τις φήμη εἶχε πιστευθῆ παρὰ τοῦ λαοῦ, συνεμερίζετο τὴν πεποίθησιν ταύτην καὶ ἡ αὐτὴ τῆς Ἀραγωνίας; Οἱ *Cesare*¹ καὶ *del Giudice*² διερωτῶνται, ἐὰν, ὅτε ὁ ναύαρχος di Logia ἀπῆγει τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Βεατρίκης ἠγνόει πράγματι ὅτι ἔζων οἱ υἱοὶ τοῦ Μαμφρέδου ἢ ἀπλῶς προσεποιεῖτο ὅτι ἐπίστευεν εἰς τὴν ἔξαφάνειαν αὐτῶν. Ὁ *Cesare* θεωρεῖ δύσκολον νὰ ποραδεχθῆ ὅτι ἠγνοεῖτο γενικῶς ἡ ὕπαρξις ἐν τῇ ζωῇ τῶν υἱῶν τοῦ Μαμφρέδου. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐναντίᾳ περιπτώσει ἠδύνατο ὁ di Logia νὰ ζητήσῃ νὰ μάθῃ τί ἀπέγιναν. Ἐὰν εἶχον ἀποθάνει ἐπίσημοι πράξεις θὰ ἐμαρτύρουν τοῦτο καὶ τούτων τὴν ἐπίδειξιν θὰ ἐξήτει ὁ ναύαρχος. Ὅπωςδὴποτε οὐδεμία μαρτυρία ὑπάρχει ὅτι ὁ di Logia ἐζήτησε πληροφορίας περὶ τῶν υἱῶν τοῦ Μαμφρέδου· καὶ εἶναι πιθανὸν ὅτι δὲν ἠθέλησε τὴν ἀπελευθέρωσιν τούτων, ἵνα μὴ διακινδυνεύσῃ τὰ ἐπὶ τῆς Σικελίας δικαιώματα αὐτῶν οἱ Ἀραγώνιοι.

Εἶναι ἀκόμη πιθανὸν ὅτι ζῶντος τοῦ Καρόλου Α' αὐτὸς ὁ πάπας ἠγνόει ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ Μαμφρέδου εὗρισκοντο ἐν τῇ ζωῇ. Ὅτε ὁμως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρώτου Ἀνδεγαυοῦ (7 Ἰανουαρίου 1285) Γεράρδος, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Σαβίνης καὶ Ροβέρτος, κόμης τοῦ Artois, ἀνέλαβον, ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ αἰχμαλώτου διαδόχου, τὴν διακυβέρνησιν τοῦ κράτους, εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ κατέστησεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐνήμερον τὸν πάπαν τῶν κατὰ τοὺς υἱοὺς τοῦ Μαμφρέδου; Ἐν τούτοις οὔτε ὁ *Ὀνώριος Δ'* οὔτε ὁ *Νικόλαος Δ'* ἐπενέβησαν ὑπὲρ τῶν ἀθῶων θυμάτων.

Διαρκουσῶν ἔπειτα τῶν μακρῶν διαπραγματεύσεων μεταξὺ τοῦ αἰχμαλώτου πρίγκιπος τοῦ Σαλέρνου καὶ τοῦ Πέτρου Γ'³ εἶναι ἀδύνατον κατὰ

¹) Ἐνθ' ἄνωτ. II, 142, σημ. 111.

²) Ἐνθ' ἄνωτ. τ. V, (1880), σ. 55.

³) Βλ. Bartolomeo de Neocastro, κεφ. 99.

τὸν del Gindice¹ νὰ μὴ ἐγένετο λόγος περὶ τῶν ἐν ζωῇ εὐρισκομένων υἱῶν τοῦ Μαμφρέδου. Τὸ συμφέρον ὁμως τῶν 'Αραγωνίων ἐπέβαλλε σιγὴν εἰς τὸ συγγενικὸν αὐτῶν καθῆκον. Αὐτὴ ἡ Κωνσταντία ἢ δὲν ἔμαθέ ποτε τίποτε, ἢ μαθοῦσα προδύτιμισε νὰ μὴ διακινδυνεύσῃ τὸ στέμμα τῆς Σικελίας.

Εἶναι ἀληθῶς θαῦμα ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ Μαμφρέδου ἠδυνήθησαν ν' ἀνθέξωσιν ἐπὶ μακρὰν διάστημα εἰς τὰς ταλαιπωρίας, ἐν αἷς παρήρχετο ἡ ζωὴ αὐτῶν. Ἄμοιροι παιδεύσεως δὲν εἶχον συναίσθησιν ὅλης τῆς συμφορᾶς, ἢ ὅποια ἐβάρυνεν αὐτούς, καὶ τοῦτο συνετέλει βεβαίως ἵνα φέρονσι ταύτην εὐκολώτερον. Ἡ συντήρησις αὐτῶν ἦτο λίαν ἐλαττωματικὴ. Πρὶν ἢ ὀρισθῆ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐν ταρίον ἡμερησίως δι' ἕκαστον ἐχορηγεῖτο ποσὸν μικρότερον, πιθανῶς κατὰ τὸν del Gindice² ἐν καρολικόν! Ἄλλὰ πρὸς ἐπίτασιν τῆς δυστυχίας τῶν θυμάτων τούτων τῶν Ἄνδεγαυῶν, τὰ ὅποια εἶχον καταδικασθῆ νὰ ἀποθάνωσι σχεδὸν ἔξ ἀσιτίας, ἢ ἀπὸ 13 Ἰανουαρίου 1294, εἴκοσι καὶ ὀκτὼ σχεδὸν ἡμέρας μετὰ τὴν ἦτταν τοῦ Μαμφρέδου, δοθεῖσα παρὰ τοῦ Καρόλου Β' διαταγῆ, δι' ἧς ηὔξανετο ἡ ἡμερησία ἐπιχορήγησις ἐνὸς ἐκάστου εἰς ἐν ταρίον, ποσὸν ἀντιστοιχοῦν πρὸς δύο δραχμὰς χρυσᾶς καὶ δέκα λεπτά, διὰ ταμειακοῦς λόγους δὲν εἶχεν ἐκτελεσθῆ, ἐχρειάσθη δὲ νὰ δοθῆ, κατόπιν αἰτήσεως τῶν τριῶν υἱῶν, Ἐρρίκου, Φρειδερίκου καὶ Ἀγγελίνου, νέα διαταγῆ ἀπὸ 8 Ἰανουαρίου 1295³, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ Κάρολος Β' ἐντέλλεται νὰ τηρηθῆ κατὰ γράμμα ὅ,τι εἶχεν ἐν σχέσει πρὸς τοὺς κρατουμένους ὀρισθῆ παρ' αὐτοῦ.

Ἐκρατοῦντο δ' οἱ νέοι οὔτοι ἐν τῇ εἰρκτῇ οὐχὶ ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς συνάγομεν ἐκ διπλώματος τῆς 11 Μαΐου 1298, φέροντες διπλᾶς βαρείας ἀλύσεις εἰς τοὺς πόδας, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ κινηθῶσι⁴, πιθανῶς δὲ καὶ ἄλλας ἀλύσεις εἰς τὰς χεῖρας.

Τὰ κατ' αὐτούς, μετὰ τὰς καρποφόρους ἐρεῦνας τοῦ del Gindice ἐν τοῖς Ἄνδεγαυικοῖς Ἀρχείοις, ἔχουσι διαφωτισθῆ.

Οὕτως ἐν διπλώματι ἀπὸ 18 Ἰουνίου 1295⁵ ὁ Κάρολος Β' γράφει πρὸς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Κάρολον, βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας, ἀντιβασιλεύοντα ἐν Νεαπόλει, ν' ἀποστείλῃ ἐκ S. Maria del Monte πρὸς αὐτόν, εὐρισκό-

¹) Ἐνθ' ἀνωτ. τ. V (1880) σ. 480.

²) Ἐνθ' ἀνωτ. τ. V (1880) σ. 485 ἐξ.

³) Reg. 1294—1295 B, N° 74, fol. 58 r. Ἐκ τοῦ ἐν τῷ Grande Archivio τῆς Νεαπόλεως διασφραζομένου Repertorio τοῦ Σιγισμούνδου Sigola, τ. III, ἀρ. 9, σ. 99, προκύπτει ὅτι περὶ τὸ 1291 ἢ 1292 ὁ Κάρολος Β' εἶχεν ἀυξήσει τὴν ἡμερησίαν ἐπιχορήγησιν ἐκάστου τῶν ἐν S. Maria del Monte κρατουμένων εἰς ἐν ταρίον.

⁴) Del Gindice, ἐνθ' ἀνωτ. τ. V (1889) σ. 504.

⁵) Reg. 1294—1295 A, N° 73, fol. 178 r.

μενον μετὰ Βονιφατίου τοῦ VIII ἐν τῷ ἐν Anagni φρουρίῳ del Monte τοὺς υἱοὺς τοῦ Μαρφρέδου sub tuta et curiali custodia. Ἵνα ἐξηγήσωμεν τὸ πρᾶγμα, ἃς ἀναλογισθῶμεν τὰ γεγονότα τοῦ ἔτους 1295 καὶ δὴ τοῦ μηνὸς Ἰουνίου. Πρόκειται ἀκριβῶς περὶ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ πάπα συνήφθη ἡ συνθήκη τοῦ Anagni, δι' ἣς ἡ μὲν Γαλλία παρητεῖτο τῶν ἐπὶ τῆς Ἀραγωνίας ἀξιώσεων αὐτῆς, ἡ δ' Ἀραγωνία τῶν ἐπὶ τῆς Σικελίας, ἦν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας Ἰάκωβος ὑπεχρεοῦτο ἐν τακτῷ χρόνῳ ν' ἀποδώσῃ εἰς τὸν πάπαν. Οὕτω ἡ περὶ Σικελίας ἔξις ἐφαίνεται λήξασα· μόνα ἀνησυχητικά πρόσωπα ἐν προκειμένῳ ἦσαν ὁ τρίτοτοκος υἱὸς τῆς θυγατρὸς τοῦ Μαρφρέδου Κωνσταντίας Φρειδερίκος, ὁ ὁποῖος ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς Σικελίας, καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Μαρφρέδου. Τοὺς τελευταίους τούτους εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐπεζητήσεν ὁ πάπας νὰ ἴδῃ, ἵνα ἀντιληφθῇ κατὰ πόσον ἠδύνατο νὰ φοβῆται ἐκ μέρους αὐτῶν ἢ κατὰ πόσον ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιήσῃ αὐτοὺς πρὸς ἰδίους σκοπούς.

Ἐν τοῖς Ἀνδεγαυϊκοῖς Ἀρχείοις δὲν γίνεται καμμία μνεῖα περὶ ἐκτέλεσεως τῆς διαταγῆς τοῦ Καρόλου, ὁ δὲ del Giudice¹ ἀμφιβάλλει ἂν οἱ υἱοὶ τοῦ Μαρφρέδου ἀπεστάλησαν ποτὲ εἰς Anagni. Ἄλλοι λόγοι καὶ ἄλλαι σκέψεις τοῦ πάπα ἢ τοῦ Καρόλου εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐματαιώσαν τὴν ἀρχικὴν διαταγὴν.

Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1297 ἡ ἀδελφὴ τῶν κρατουμένων Κωνσταντία, ἣς ὁ υἱὸς Φρειδερίκος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν ἀνακηρυχθῆ βασιλεὺς Σικελίας, εὐρισκομένη ἐν Ρώμῃ παρὰ τῷ πάπα, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ὁποίου παρεπεδήμει καὶ ὁ Κάρολος Β', ἐμεσίτευσε, φαίνεται, ὑπὲρ βελτιώσεως τῶν ὄρων, ὑφ' οὓς ἐκρατοῦντο οἱ ἀδελφοὶ αὐτῆς. Οὕτω δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ ἡ ἔκδοσις τοῦ ἀπὸ 26 Ἀπριλίου 1297 διπλώματος τοῦ Καρόλου Β' πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ροβέρτον, δούκα τῆς Καλαβρίας καὶ ἐπίτροπον τοῦ πατρὸς ἐν Νεαπόλει, εἰς ὃν ἐντέλλεται νὰ διατάξῃ τὸν διοικητὴν τοῦ φρουρίου Santa Maria del Monte νὰ ἐλευθερώσῃ παραχρῆμα ἀπὸ τῶν δεσμῶν τοὺς ἀλυσσοδέτους Ἐρρίκον, Φρειδερίκον καὶ Ἀγγελῖνον, υἱοὺς τοῦ Μαρφρέδου, φερόμενος πρὸς αὐτοὺς τοῦ λοιποῦ μετὰ τιμῶν, ὡς προσήκει. Οὐχ ἥτιον, προσθέτει, τὰ πρόσωπα ταῦτα πρέπει καὶ εἰς τὸ ἕξις νὰ φρουρῶνται ἐπιμελῶς².

Ἐν τούτοις ἡ τύχη τῶν κρατουμένων δὲν εἶχε βελτιωθῆ κατὰ πολὺ. Τοῦναντίον ἐκινδύνευον αὐτοὶ τε καὶ ὁ υἱὸς τοῦ κόμιτος τῆς Καζέρτας νὰ ἀποθάνωσιν ἐκ πείνης. Εἰς διαταγὴν αὐτοῦ ἀπὸ 11 Μαΐου 1298³ ὁ δούξ

¹) Ἐνθ' ἀνωτ. τ. V (1880) σ. 513 ἔξ.

²) Reg. Caroli II, 1297 B. N° 28, fol. 107.

³) Del Giudice, Cod. Diplom. I. σ. 128.

Ροβέρτος γράφει πρὸς τὸν Ἑρρίκον di Ervilla σχετικῶς τὰ ἑξῆς: *Non cedet ad honorem regium de filiis quondam Manfredi, et Corradi, dudum comitis Casertan, si ob alimentorum defectum, quae a te de Curia mandato debon recipere, fame, peribunt cum eis sufficiet carceris inclusio et maceratio, quam longo tempore sunt perpressi.* Καὶ αὐτὸς ὁ ἔγγονος τοῦ Καρόλου Α' εἶχε συγκινηθῆ διὰ τὰς συμφορὰς τῶν ἐπὶ τριάκοντα καὶ δύο ἔτη κρατουμένων ἤδη υἱῶν τοῦ Μαιμφρέδου!

Βραδύτερον, ἀπὸ 25 Ἰουνίου 1299 ὁ Κάρολος Β' ἐντέλλεται ἵνα οἱ υἱοὶ τοῦ Μαιμφρέδου ἐλευθερωθῶσι τῆς φυλακῆς καὶ ἀχθῶσι παρ' αὐτῷ εἰς Νεάπολιν¹. Ἡ ἐκ τοῦ φρουρίου del Monte ἔξοδος τῶν κρατουμένων ἐγένετο περὶ τὰ τέλη τοῦ 1299 ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1300², τὸ ταξίδιον δὲ τοῦτο, εἰς ὃ πρώτην φορὰν ὑπεβλήθησαν τὰ ἀτυχῆ ταῦτα πλάσματα, ἀνδρωθέντα ἐν τῇ ἀκινήσιᾳ τῶν δεσμῶν, ὑπῆρξεν ὀλέθριον εἰς τὴν ὑγείαν αὐτῶν. Μετὰ τὴν ἀφίξιν εἰς Νεάπολιν ἐνεκλείσθησαν εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ παρὰ τὴν πόλιν φρουρίου dell' Ὑονο³.

Μετὰ τὴν ἀλλαγὴν ταύτην τόπου ἐγκαθεύξεως δύο τῶν υἱῶν τοῦ Μαιμφρέδου, ὁ δεύτερος καὶ ὁ τρίτος δὲν ἐπέζησαν πολὺ. Εἷς τῶν ἀδελφῶν ἀναφέρεται ὡς βαρέως ἀσθενῶν ἐν τῷ ἀπὸ 26 Ἀπριλίου 1297 διπλώματι τοῦ Καρόλου Β', εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι οὗτος εἶναι ἐκ τῶν βραδύτερον, πάντως πρὸ τοῦ 1301, ὑποκυψάντων εἰς τὸν θάνατον ἐν τῷ φρουρίῳ dell' Ὑονο. Ὁπωσδήποτε ἐν ἐγγράφῳ ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1301⁴ γίνεται μνεῖα μόνου τοῦ Ἑρρίκου, ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς μεταγενεστέροις διπλώμασιν. Οἱ δύο ἄλλοι ἀδελφοὶ εἶχον προφανῶς ἀποθάνει.

Ἐν τούτοις περὶ τοῦ Φρειδερίκου ἐκράτει ἡ φήμη ὅτι δραπετεύσας τῶν φυλακῶν εἶχε καταφύγει εἰς Αἴγυπτον. Ὁ Νικόλαος Speciale⁵ ἱστορεῖ ὅτι, ὅτε ὁ πάπας Ἰωάννης XXII ἐζήτησε παρὰ τοῦ κόμιστος Ventimiglia πρεσβευτοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Φρειδερίκου, πληροφορίας ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἀπογόνους τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Β'. ὁ Ventimiglia ἐβεβαίωσεν αὐτόν, ὅτι ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Μαιμφρέδου ὁ Φρειδερίκος per fugae subsidium carcerem Caroli regis evaserat in Aegyptum. Ὡς πρὸς τὸν Φρειδερίκον, ἡ φήμη αὕτη διαδοθεῖσα πιθανώτατα παρὰ

¹) Reg. 1299 A. N° 96, fol. 96. Hb. del Gindice. Cod. Diplom. I, 123, σμ. 1.

²) Del Gindice. Archiv. stor. τ. V (1880) σ. 525.

³) Hb. τὸν εἰς τὰ ἀπολεσθέντα Reg. 1299—1300, fol. 129 ἀναφερόμενον Sigola, ἐν τῷ Repertorio αὐτοῦ τ. 3, ἀρ. 9, σ. 157.

⁴) Reg. 1300—1301 A, N° 119, fol. 186.

⁵) Historia Sic., παρὰ del Gindice. Archiv. stor. τ. V (1880) σ. 528.

τῶν γιβελλίνων, δὲν εἶναι ἡ μόνη. Κατὰ τὸ 1309 ἀνευρίσκομεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ 'Εδουάρδου II, βασιλέως τῆς 'Αγγλίας, ἄτομον ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Φρειδερίκου, υἱοῦ τοῦ Μαρφρέδου, ὕπερ ἐσκόπει νὰ μεταβῆ εἰς Γαλιαν πρὸς συνάντησιν τοῦ πάπα¹.

Ὅπως δὴ ποτε, ἐν ἐγγράφοις τῶν 'Ανδεγαυικῶν 'Αρχείων μετὰ τὸ 1301 ἀναφέρεται μόνος ὁ 'Ερρίκος. Ὅτι μόνος οὗτος ἐπέζησε συνάγεται καὶ ἐκ τῶν παρὰ Villani², ὁ ὁποῖος ποιεῖται λόγον περὶ ἑνὸς τῶν υἱῶν τοῦ Μαρφρέδου ὡς διαμείναντος ἐπὶ μακρὸν ἐν τῷ φρουρίῳ dell' Ὑονο καὶ τελευτήσαντος ἐν αὐτῷ τὸν βίον ἀθλίως, ἀφοῦ πρότερον ἐκ τῆς δυστυχίας καὶ τοῦ γήρατος κατέστη τυφλός. Τοῦ 'Ερρίκου, μετὰ τὸ 1301, γίνεται μνεία ἐν μακρᾷ σειρᾷ ἐγγράφων τοῦ Grande Archivio τῆς Νεαπόλεως ἐξικνουμένων μέχρι τοῦ 1318³. 'Εξ αὐτῶν μανθάνομεν λεπτομερείας τινὰς περὶ τοῦ βίου τοῦ πρωτοτόκου τῆς 'Ελένης, ὅτι π.χ. τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ ἀντηλλάσσοντο μὲ καινουργῆ ἀνὰ τρία ἢ τέσσαρα ἔτη, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ὅτι ὅμως ἐπεβάρυνε τὴν δυστυχίαν τοῦ δυστήνου ἀνδρὸς ἦτο ἡ ἀπὸ 16ης Ἰουλίου 1309 ἐπιδειχθεῖσα πρὸς αὐτὸν σκληρότης τοῦ νέου βασιλέως Ροβέρτου περιορίσαντος τὴν ἡμερησίαν ἐπιχορήγησιν τοῦ 'Ερρίκου ἀπὸ ταρίου εἰς καρολικόν!⁴. 'Εν τούτοις, παρὰ τὰς στέρησεις ταύτας, ἔζησεν οὗτος ἐπὶ ἑννέα ἀκόμη ἔτη. Τελευταία μνεία αὐτοῦ γίνεται ἐν ἐγγράφῳ⁵, ἐξ οὗ μανθάνομεν ὅτι οὗτος ἀπέθανε τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1318, ἐν ἡλικίᾳ 56 ἐτῶν καὶ 6 μηνῶν. Γεννηθεὶς ἐν Νεαπόλει, ἐν τῷ πολυτελεῖ καὶ τερπνῷ ἀνακτόρῳ τοῦ Castel dell' Ὑονο, ὅπου κατὰ τὸ 1262 διέμενεν ὁ Μαρφρέδος μετὰ τῆς 'Ελένης, ἀπέθανεν ἔρημος πάντων εἰς τὴν εἰρηκτὴν τοῦ αὐτοῦ φρουρίου. Ὁ μόνος ἐπιζῶν τῶν ἐγγόνων τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Β' καὶ τοῦ δεσπότη τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ Β', ὕστατον μέλος τῆς τραγικῆς οἰκογενείας, εἶχεν ἐκλίπει.

¹) Champ-d'ion Figeac, Lettres des Rois, τ. II, σ. 36.

²) Βιβλ. 7, κεφ. II.

³) Βλ. τὰ ἐγγράμμα ταῦτα ἢ περιληψὴν αὐτῶν παρὰ del Giudice, Archiv. stor., τ. V (1880), σ. 532, σημ. 2 ἐξ.

⁴) Βλ. del Giudice, ἐνθ' ἀνωτ. τ. V (1880) σ. 532, σημ. 2, ἐξ.

⁵) Reg. 1318 B, N° 216, fol. 150.